

UA Foreign Affairs

З.С.
зовнішні справи

Досягнуті успіхи Європейського Союзу підтверджують життєдайність ідеї європейської інтеграції, доводять високий рівень утвореної інтеграційної системи впорядкування. Інтеграція по-європейськи дійсно є вінцем попереднього політичного, економічного та соціального розвитку Західної Європи.

Увійти

Головна	Про нас	«З.С.»	Блог	Експертна думка	Фотогалерея	Відео	
---------	---------	--------	------	-----------------	-------------	-------	--

Експертна думка > view

- Пошук -

Кость Мацієвич – вчений-агроном і дипломат

Валерій Власенко

14.07.2017, 13:31

УДК 94(477)(092)

SUMMARY

The article is devoted Kost' Adrianovich Matsievich (1873–1942). Based on previously unknown archival documents and materials was considered his diplomatic activity during the Ukrainian revolution of 1917–1921 and in the interwar period. The work of the head of the diplomatic emergency mission of the UPR in Romania and the Ukrainian Embassy in Bulgaria as Minister of Foreign Affairs of the UPR was analysed.

Keywords: Bulgaria, diplomacy, emigration, Kost' Adrianovich Matsievich, diplomatic emergency mission, Romania, the Ukrainian People's Republic.

Серед плеяди дипломатів періоду Української революції 1917–1921 рр. поважне місце належить професорові кількох українських і зарубіжних вищих шкіл, активному учасникові національно-визвольного руху початку ХХ ст., члену Української Центральної Ради та Уряду УНР, одному з провідних діячів міжвоєнної політичної еміграції в Європі Костю Адріановичу Мацієвичу (1873–1942). Але коли у дореволюційний період його ім'я як теоретика і практика громадської агрономії, одного з ідеологів організаційно-виробничого напрямку економічної думки (поряд із Б. Бруцкусом, О. Чупровим, О. Чаєновим, Р. де Вуїст та А. Bizzozzero) було відоме не лише в Росії та Україні, а й у Європі, то його діяльність на дипломатичній ниві донедавна залишалася маловідомою.

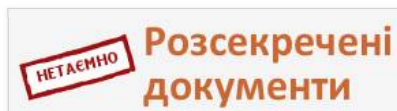
Незважаючи на великий науковий доробок, активну громадсько-політичну і редакційно-видавничу діяльність, наукових публікацій про К. Мацієвича небагато. Є лише короткі біографічні нариси в довідково-енциклопедичних виданнях та поодинокі розвідки про окремі епізоди його фахової, освітньої, наукової, громадської та політичної діяльності [1]. Обмаль інформації про роботу вченого у зовнішньополітичному відомстві УНР.

Народився К. Мацієвич 18 травня 1873 р. у с. Деремезна Васильківського повіту Київської губернії (нині - Обухівський р-н Київської області) у родині священика. Після закінчення Новоолександрійського інституту сільського господарства і лісівництва у Пулавах (нині - Польща) працював за фахом агронома на різних посадах у Київській, Полтавській, Саратовській та Харківській губерніях. Брав участь у всеросійських і місцевих кооперативних та сільськогосподарських з'їздах, був редактором періодичних видань "Хлібороб", "Южнорусская сельскохозяйственная газета", "Агрономический журнал" та збірника "Кооперация и агрономия", членом місцевих українських громад та фахових організацій, видав низку монографій і довідників, публікувався у столичних і зарубіжних фахових журналах. За участь у революції 1905–1907 рр. відсидів 2,5 року у Васильківській в'язниці, де між іншим вивчив англійську та італійську мови, що згодом допомогло йому в дипломатичній роботі. З 1915 р. жив у Петрограді, де викладав низку сільськогосподарських дисциплін у двох вищих школах, очолював економічний відділ Всеросійського земського союзу, брав участь у роботі Вільного економічного товариства, належав до керівництва Ліги аграрних реформ. У столиці підтримував дружні зв'язки з членами української громади, майбутніми українськими дипломатами П. Стебницьким, О. Лотоцьким та М. Славінським.

Невдовзі після Лютневої революції Кость Адріанович повернувся до України. На початку квітня 1917 р. його обрали членом ЦК УРДК (згодом - УПСФ) та делегували до Української Центральної Ради (УЦР) та її Малої ради. З вересня 1917 р. він - товариш (заступник) генерального секретаря земельних справ, автор проекту аграрної реформи на засадах індивідуального трудового господарства зі збереженням приватної земельної власності. 19 грудня 1917 р. через неприйняття УЦР його проекту подав у відставку. Працював у Київському губернському земстві, був заступником голови (С. Петлюра) Всеукраїнського земського союзу, редактором "Вісника громадської агрономії" і журналу "Українська кооперація", професором Комерційного та Політехнічного інститутів у Києві.

Дипломатична діяльність К. Мацієвича розпочалася у грудні 1917 р., коли Генеральний секретаріат і Мала рада вирішили долучитися до переговорів Центральних держав і радянської Росії у Брест-Литовську. 11 грудня для переговорів із представниками Австро-Угорщини, Болгарії, Німеччини і Туреччини була сформована урядова делегація у складі В. Голубовича, М. Левицького, М. Любинського, К. Мацієвича, М. Порша, О. Севрюка та інших. Вправний фахівець у галузі економіки й кооперації Кость Адріанович відповідав за підготовку економічної складової мирного договору. Саме цей бік договору виявився для УНР кращим, ніж це очікувалося напередодні переговорів.

Після підписання Брестського миру перед Урядом УНР постало декілька зовнішньополітичних проблем: з

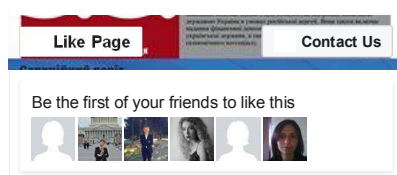
Відео

Фотографії

Ми в соціальних мережах

Ошибка при установлении защищённого

одного боку, налагодити торговельні відносини з Центральними державами, з іншого – домогтися укладання угоди з радянською Росією. В їхній реалізації брав участь і К. Мацієвич. По-перше, він входив до складу спеціальної комісії з товарообміну з Центральними державами, що була створена Урядом УНР 14 березня 1918 р. [2]. Врешті-решт, 23 квітня того ж року договір про товарообмін був підписаний. По-друге, того самого дня у Києві розпочалися переговори щодо укладання миру між УНР і Росією, передбаченого договором між Центральними державами та радянською Росією від 3 березня 1918 р. До складу політичної комісії української делегації на чолі з С. Шелухіним належали О. Шульгін (голова), Д. Донцов, М. та О. Левицькі, О. Лотоцький, В. Прокопович, В. Садовський, П. Стебницький і К. Мацієвич. Договір був підписаний 12 червня того самого року [3].

В період Української Держави Кость Адріанович був членом опозиційного до гетьманського уряду Українського національного союзу (УНС), що утворив Директорію. Ще під час повстання проти гетьмана, за наполяганням В. Винниченка і С. Петлюри, до румунського міста Ясси відбула спеціальна делегація УНС у складі О. Коваленка, А. Марголіна, В. Прокоповича, Ю. Соколовського та І. Феценка-Чопівського. Очолив її К. Мацієвич. Головною метою делегації було ознайомити представників країн Антанти з основними напрямками політичного курсу УНС. У своїх спогадах Кость Адріанович згадував, що делегація повинна: "1) поставити домагання, аби Антанта не вмішувалася в нашу боротьбу з Гетьманським Урядом; 2) заявити про те, що Україна домагається визнання її повної Державної Незалежності; 3) аби представники України були допущені на Мирову Конференцію". Переговори відбулися в Яссах і Бухаресті, зокрема й з урядовцями Румунії. Їхнім позитивним результатом стало те, що Румунія зобов'язалася не втручатися до внутрішніх справ УНР та підтримати визнання незалежності України на міжнародній конференції в Парижі [4].

Наприкінці січня - на початку лютого 1919 р. Директорія долучила К. Мацієвича до дипломатичної місії А. Марголіна, що вела в Одесі, а потім у Бірзулі (з 1935 р. - Котовськ, нині - м. Подольськ Одеської обл.) українсько-антантівські переговори. Кость Адріанович наполягав на жорсткішому курсі щодо радянської Росії з метою призупинити наступ Червоної армії.

Знання декількох європейських мов, досвід ведення переговорів із зарубіжними партнерами, авторитет серед керівництва УПСФ сприяли тому, що 13 лютого 1919 р. К. Мацієвича призначили міністром закордонних справ УНР в кабінеті С. Остапенка. До складу Уряду його делегувало керівництво партії соціалістів-федералістів.

Професор очолив зовнішньополітичне відомство у складний для УНР період. Країни Антанти не визнавали самостійності УНР, на півдні України висадилися французькі війська, існувала загроза з боку Добровольчої армії А. Денікіна, тривала війна з радянською Росією тощо. Уряд УНР наполегливо шукав союзників для боротьби з більшовиками. Основну увагу було приділено налагодженню відносин з країнами Антанти та Польщею. По-перше, наприкінці лютого 1919 р. К. Мацієвич подав французькому командуванню ноту, за якою на час війни з більшовиками УНР погоджувалася на покровительство Франції у військовій, дипломатичній, політичній, фінансовій, економічній та судовій галузях. За наполяганням французької сторони УНР зобов'язувалася співпрацювати з Добровольчою армією у боротьбі проти більшовиків. Але через вимогу Франції підпорядкувати Армію УНР і Збройні сили Півдня Росії єдиному командуванню на чолі з А. Денікіним переговори К. Мацієвича з французьким військовим командуванням припинилися [5].

По-друге, за дорученням Голови Директорії УНР К. Мацієвич відправив до Польщі полковника Б. Курдиновського. 24 травня 1919 р. у Варшаві полковник підписав із міністром закордонних справ Польщі І. Падеревським договір, за яким УНР відмовлялася від претензій на Східну Галичину і Західну Волинь, а Польща визнавала УНР та зобов'язувалася допомогти військами у війні з більшовиками на умовах військової конвенції, що мала бути укладена пізніше. Згодом Директорія відмовилася від цього документа, стверджуючи, що Б. Курдиновський був неправочинний його підписувати. Польська сторона, на думку І. Мазепа, скористалася на свою користь невдало зредагованим К. Мацієвичем мандатом на право ведення переговорів [6].

Крах проантантівської зовнішньої політики призвів до відставки 9 квітня 1919 р. уряду С. Остапенка, хоча до 25 квітня К. Мацієвич виконував свої обов'язки на правах тимчасового керуючого МЗС. Його дипломатичний досвід був використаний і наступним урядом. У червні 1919 р. Кость Адріанович очолив Надзвичайну дипломатичну місію (НДМ) УНР у Румунії. За час її існування (до 1923 р.) під керівництвом К. Мацієвича працювали І. Феценко-Чопівський (радник), Л. Геркен, М. Любимський (секретарі), Ф. Буткевич, П. Мамчур (аташе), О. Кравець, П. Коломак (урядовці), Л. Чопівський, Д. Маєр-Михальський (завідувач пресового бюро), генерал В. Зелінський (консультант із військових справ), члени військової секції: генерал-поручик С. Дельвіг (голова), полковник Д. Антончук (радник), хорунжі В. Трепке (секретар) й О. Трепке, сотники М. Дацьків, О. Долинок, Ф. Ємельянів та Я. Чайківський, а також контр-адмірал М. Остроградський [7].

На посаді голови НДМ УНР у Румунії К. Мацієвич здійснив низку важливих зовнішньополітичних заходів. У серпні 1919 р. в Бухаресті він разом із С. Дельвігом вів переговори з військовим аташе Франції в Румунії генералом Петеном і представником денікінської армії генералом О. Геруа щодо спільних дій Армії УНР і Добровольчої армії проти більшовиків. Але в черговий раз через негативне ставлення до української державності та вимогу підпорядкувати українську армію єдиному командуванню на чолі з А. Денікіним ці переговори позитивних результатів не дали.

К. Мацієвич сприяв швидкому транспортуванню території Румунії медично-санітарної допомоги із-за кордону, закупівлі в Румунії зброї та амуніції для Армії УНР [6].

У жовтні 1920 р. в Бухаресті відбулися переговори делегацій УНР і П. Врангеля щодо створення єдиного антибільшовицького фронту. Українську сторону представляли К. Мацієвич, С. Дельвіг та М. Остроградський, російську - О. Геруа та С. Поклевський-Козелл. При цьому українські дипломати керувалися Постановою Уряду УНР від 27 вересня 1920 р., в якій зазначалося: "З приводу нових інформацій визнати можливим скласти з генералом Врангелем військову конвенцію з політичними гарантіями, а саме: при умові визнання урядом генерала Врангеля самостійності Української Народної Республіки та її сучасного Уряду". Одночасно

відбувалися українсько-російські переговори з таким самим порядком денним у Варшаві. 26 жовтня (8 листопада) у Варшаві під час зустрічі голови Військової місії УНР у Польщі генерала В. Зелінського з представником П. Врангеля П. Махровим російський генерал заявив про готовність його уряду визнати незалежність УНР до часу остаточного вирішення цього питання Українськими установчими зборами.

НДМ УНР на чолі з К. Мацієвичем опікувалася українськими військовими і цивільними особами, які в листопаді 1920 р. перейшли на територію Румунії і були інтерновані в таборах у Брашові, Феєраші, Ораді-Маре та інших містах. У березні 1921 р. у таборах перебувало близько 1180 українських вояків [7]. Місія забезпечувала таборах українською пресою та книжками, разом із табірною культурно-освітньою управою започаткувала часопис "За ґратами", курси грамоти для неписьменних козаків та загальноосвітні курси з викладанням трьох іноземних мов (німецької, румунської, французької), культурно-освітні гуртки тощо.

Листування К. Мацієвича з Головою Директорії УНР у першій половині 20-х рр. XX ст. засвідчує гарну обізнаність дипломата з подіями на континенті. Обговорювалися міжнародна ситуація в Європі, діяльність зовнішньополітичного відомства УНР і його представництв у Польщі та Румунії, політична ситуація та становище української еміграції в Румунії [8].

Дипломатична місія мала свій друкований орган - бюлетень Пресового бюро НДМ УНР в Румунії. На його сторінках публікувалися статті (довідки) К. Мацієвича.

Українське дипломатичне представництво формально діяло до вересня 1923 р., після того - на громадських засадах. Напередодні ліквідації НДМ у Румунії К. Мацієвич ініціював створення емігрантських громадських, економічних і культурно-освітніх організацій. У 1922-1923 рр. були започатковані Філія Українського товариства (прихильників) Ліги націй (ФУТЛН) та Громадсько-допомоговий комітет, що об'єднували майже всю українську еміграцію в цій країні. К. Мацієвич був керівником цих організацій.

Наприкінці 1920-1921 рр. Кость Адріанович одночасно був керуючим справами Українського посольства в Болгарії. У березні 1921 р. здійснив візит до цієї країни. Мав офіційні зустрічі з прем'єр-міністром й одночасно міністром закордонних справ А. Стамболійським, головою Народних зборів А. Ботевим та керуючим МЗС С. Радевим. Прем'єр-міністр Болгарії, зі слів українського дипломата, "досить рішучо і твердо визнає наше право на державність і незалежність при сучасних відношеннях до нас росіян всіх толків і партій" [7].

Незважаючи на те, що навесні 1925 р. Кость Адріанович переїхав до Чехословаччини, він залишався головою НДМ, був представником Уряду УНР у Румунії, щороку по декілька разів відвідував цю країну. Неодноразово зустрічався з керівниками та членами уряду О. Авереску, К. Аржетояну, І. Бретіану, О. Вайда-Воеводою, Ю. Маніу, Д. Поповичем, Д. Таке-Іонеску, депутатами парламенту, послами Болгарії, Польщі, Франції в Румунії та публікувався в румунській пресі. 2 жовтня 1928 р. у Бухаресті зустрічався з маршалом Ю. Пілсудським під час його візиту до Румунії.

Кость Адріанович вів активну переписку з Головою Директорії УНР А. Лівіцьким та членами Уряду УНР в еміграції В. Прокоповичем, Я. Токаржевським-Карашевичем та О. Шульґіним щодо здійснення зовнішньополітичної діяльності. Брав участь у конференціях українських дипломатів у серпні 1928 р. в Парижі та листопаді 1929 р. у Празі, нараді діячів УНР у березні 1929 р. у Варшаві. У 1928-1930 рр. в Румунії, за дорученням Уряду УНР і Голови Директорії, вів переговори з міністрами закордонних справ Г. Міронеску і фінансів Поповічі, представником Румунії у Лізі націй Н. Тітулеску щодо фінансування НДМ УНР й української еміграції, сприяння переїзду з Болгарії та Югославії до Румунії українських емігрантів з метою формування військового контингенту на випадок військових дій із СРСР. З оперативної переписки радянської розвідки випливало, що в 1929 р. К. Мацієвич був кандидатом на посаду міністра закордонних справ УНР [9].

Кость Адріанович неодноразово обговорював українське питання із журналістами іноземних видань. Так, у серпні 1928 р. в Румунії кореспондент англійських видань "Daily Express" і "Evening Standard" В. Смітс взяв інтерв'ю у К. Мацієвича. Йшлося про "найбільш важливі й актуальні аспекти української проблеми". 15 грудня 1937 р. впливова румунська газета "Curentul" (№ 3548) опублікувала розлоге інтерв'ю з К. Мацієвичем. У заголовку було зазначено, що "українська справа є справою міжнародною".

В еміграції К. Мацієвич активно займався політичною діяльністю. Очолював Закордонне бюро Української радикально-демократичної партії, Український республікансько-демократичний клуб у Празі, був членом Української генеральної еміграційної ради, Братства української державності, що виконувало функції тасмного передпарламенту.

Багатогранна громадсько-політична і науково-освітня діяльність вченого-агронома і дипломата Костя Мацієвича, його творча спадщина, зокрема праці аналітично-прогностичного характеру щодо України, потребують подальшого дослідження і поширення.

Список використаних джерел:

- Плисюк В. Кость Мацієвич // Українські кооператори (історичні нариси). - Кн. 1. - Львів, 1999. - С. 218-222; Власенко В. Кость Мацієвич: штрихи до портрета // Вісник Львівської комерційної академії. Сер.: Гуманітарні науки. - Вип. 4. - Львів, 2002. - С. 67-78; Єпик Л.І. К.А. Мацієвич - науковець, дипломат, громадсько-політичний діяч // Український історичний журнал. - 2007. - № 1. - С. 125-135; Пиріг Р. "Моїми словами руководить бажання захистити земську справу..." (лист професора Костя Мацієвича до гетьмана Павла Скоропадського, вересень 1918 р.) // Архіви України. - К., 2009. - № 1-2. - С. 116-123; Vlasenko V., Guzun V. Konstantin Mațevici omul de știință și diplomatul ucrainian // Caiete diplomatice. - 2015. - Anul III. - № 3. - pp. 20-45.
- Українська Центральна Рада: документи і матеріали: У 2 т. - Т. 2. / Ред. В.А. Смолій [та ін.]. - К., 1997. - С. 13, 201.
- Дорошенко Д. Історія України, 1917-1923. В 2 т. - Т. II: Українська Гетьманська Держава 1918 року / Упоряд.: К. Ю. Галушко. - К., 2002. - 113-114.

4. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО), ф. 3892, оп. 1, спр. 36, арк. 98-100.
5. Табачник Д. Українська дипломатія: нариси історії (1917-1990 рр.). - К., 2006. - С. 282-284.
6. Мазепа І. Україна в огні й бурі революції 1917-1921. - К., 2003. - С. 256-257, 278, 299.
7. ЦДАВО, ф. 3696, оп. 2, спр. 215, арк. 3-4, 8-9; спр. 308, арк. 47зв, 52, 87; спр. 318, арк. 252зв.
8. Листи Костя Мацієвича до Симона Петлюри (1920-1923 рр.) / Упоряд., вступ. стаття та коментарі В. Власенка. - Суми, 2009. - 128 с.
9. Галузевий державний архів Служби зовнішньої розвідки, спр. 12617, т. 1, арк. 84-86; т. 2, арк. 58, 92, 157, 182, 186, 203, 208-208зв, 222, 261; т. 16, арк. 361, 398; т. 17, арк. 23, 80-81зв, 82, 110, 129, 172-172зв, 204зв, 231, 332, 414, 442-442зв [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.szru.gov.ua/index_ua/index.html%3Fp=5699.html

АНОТАЦІЯ

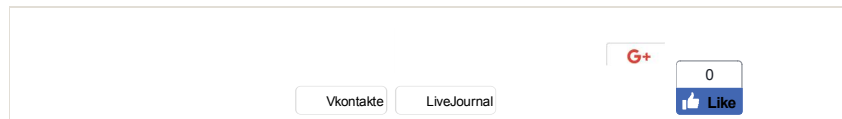
Стаття присвячена Костю Адриановичу Мацієвичу (1873-1942). На основі раніше невідомих архівних документів і матеріалів розглянуто його дипломатична діяльність періоду Української революції 1917-1921 рр. та в міжвоєнний період. Проаналізовано роботу на посадах міністра закордонних справ УНР, голови Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Румунії та Українського посольства в Болгарії.

Ключові слова: Болгарія, дипломатія, еміграція, Кость Адрианович Мацієвич, Надзвичайна дипломатична місія, Румунія, Українська Народна Республіка.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена Константину Адриановичу Мацеевичу (1873-1942). На основе ранее неизвестных архивных документов и материалов рассмотрена его дипломатическая деятельность периода Украинской революции 1917-1921 гг. и межвоенного периода. Проанализирована работа на должностях министра иностранных дел УНР, председателя Чрезвычайной дипломатической миссии УНР в Румынии и Украинского посольства в Болгарии.

Ключевые слова: Болгария, дипломатия, эмиграция, Константин Адрианович Мацеевич, Чрезвычайная дипломатическая миссия, Румыния, Украинская Народная Республика.

Copyright 2011 UA Foreign Affairs. All Rights Reserved.

Власенко, В.М. Кость Мацієвич – вчений-агроном і дипломат [Електронний ресурс] / В.М. Власенко // Зовнішні справи. - 2017. - № 6. - Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/kost-macijevich-vchenii-agronom-i-diplomat>